

Barnkonsekvensanalys

BARNKONSEKVENSANALYS FÖR DETALJPLAN FRIHAMNEN
ETAPP 1, SAMRÅDSHANDLING

Rapporten är framtagen av Sweco genom
Elisabet Ebeling - uppdragsledare
Camilla Pärlbäck – medverkande
Elina Friberg – medverkande
Emma Andersson - medverkande

1. Sammanfattning

Denna barnkonsekvensanalys omfattar detaljplanen för Frihamnen etapp 1. Barnkonsekvensanalysen sätter barn och unga i fokus och analyserar hur den planerade strukturen skapar möjligheter för barns sociala liv, säkerhet och hälsa. En del av insamlingen av underlag har skett genom dialog med en grupp barn och en grupp unga. Analysen visar på följande konsekvenser:

Sammanhållen stad

Frihamnen är ett stort område med långa avstånd. Hur kopplingarna ser ut inom området kommer att vara viktiga för barns och ungas självständiga rörelser till skola och fritidsaktiviteter. Att det finns flera valmöjligheter med tvärkopplingar för gång och cykel är positivt. Det kommer att vara avgörande för barns rörelser hur trygga stråken upplevs. Kopplingar till andra stadsdelar; gångpassager, färjelägen med mera, måste också utformas trygga för att användas av barn och unga. Det är långa avstånd till buss och spårvagn vilket minskar barns möjligheter att ta sig till och från Frihamnen.

Samspel, lek och lärande

Utformningen av skolkvarteren behöver studeras vidare. Särskilt i utemiljön finns risk för en otydlig och otrygg miljö för barn och unga. Det är positivt att lekytor för förskolebarn ordnas på innegårdar. Barn och unga kommer generellt att ha nära till parker och kunna ta sig dit själva. För många barn i området kan dock avstånden bli alltför stora för att barnen ska kunna gå till Jubileumsparken själva. Det finns genom väl tilltagna ytor goda möjligheter att skapa många olika typer av aktiviteter i parkerna, vilket efterfrågades i dialogen. I de stora parkerna saknas garantier för social övervakning vilket kan minska tryggheten. Vatten kan upplevas både positivt och negativt av barn och unga, och det är viktigt hur mötet med vattnet sker.

Vardagsliv

Planen bedöms få positiva konsekvenser för barns och ungas hälsa då den generellt sett främjar gång och cykeltrafik. Det är enligt dialogen viktigt att vägen till skolan är kort, har lite biltrafik och upplevs som trygg. Att skapa en miljö som inte främjar skjutsning till skolan utan stöder att barn kan ta sig till och från skolan på egen hand är av stor vikt. Vid placering av de tre skolkvarteren bör hänsyn tas till vilka skolor som alstrar mest transporter. Det framkom under dialogen att gångfartsgator kan upplevas som otrygga av barn och unga. Gatorna är flera hundra meter långa och relativt raka, vilket inte främjar låga hastigheter. Utformningen av dessa gator är en nyckelfråga. En mångfald av verksamheter i Frihamnen och Jubileumsparken efterfrågades under dialogen, för att göra området attraktivt. Planen möjliggör verksamheter men det behöver säkerställas att det blir en variation.

Identitet

Deltagarna i dialogen förknippade Frihamnen med industri, båtar, tomhet och öppenhet. De såg det som viktigt att bevara vissa gamla hus och kontakt med vattnet. Många olika aktiviteter och kopplingar behövs enligt deltagarna för att man ska känna sig välkommen. Angående delaktighet i planeringsprocessen vill de unga gärna vara involverade i alla skeden.

Hälsa och säkerhet

En solstudie visar att det kommer att saknas, och måste skapas, skugga i många offentliga rum. Vid hög exploatering kommer det att vara brist på sol på bostadsgårdar där förskolor har sin utemiljö, vilket är negativt. Dialogen visade att barnen hade en kluven inställning till vatten – det är både farligt och lockande. Mötet med vattnet behöver vara markerat men inte helt avstängt, eller gå i steg. Mänsklig närvaro vid vattnet är viktigt. Det är en utmaning att skapa ett bra lokal klimat i Frihamnen, och särskilt viktigt vid färjelägen och skolområden. Bra vindförhållanden blir avgörande för att barn och unga ska kunna gå och cykla. Faktorer som ökar trygghet var enligt dialogen närvaro av rätt människor, belysning, renhet och tillgänglighet.

Avslutningsvis ger barnkonsekvensanalysen rekommendationer för den fortsatta revideringen av detaljplanen, för att ytterligare förbättra förutsättningarna för barn och unga i Frihamnen.

Innehåll

1. Sammanfattning	2
2. Inledning	5
3. Bakgrund	6
3.1 Detaljplan för Frihamnen, etapp 1	6
3.2 Barnkonsekvensanalys för Frihamnen	6
4. Syfte och metod	8
5. Avgränsning	10
6. Inventering.....	13
6.1 Förslag till detaljplan	13
6.2 Dialog med barn och unga	14
7. Konsekvensanalys	17
7.1 Sammanhållen stad	17
7.2 Samspel, lek och lärande	19
7.3 Vardagsliv	22
7.4 Identitet	24
7.5 Hälsa och säkerhet	26
8. Slutsatser.....	30
8.1 Rekommendationer för revidering av detaljplanen för Frihamnen etapp 130	
8.2 Fortsatt arbete efter detaljplaneskedet	32
9. Referenser	35
10. Bilaga	36

2. Inledning

Området Frihamnen som ingår i stadsutvecklingsprojektet Älvstaden¹ ses som en av projektets viktigaste nycklar. Här ska Göteborgs innerstad växa över Göta älv för att knyta samman Södra och Norra Älvstranden. I och med sin lokalisering spelar Frihamnen en viktig roll för att binda ihop staden fysiskt och mentalt. Området Frihamnen är idag till stora delar outnyttjat. Det är framförallt ett verksamhetsområde med avsaknad av bostadsbebyggelse.

Göteborgs Stad arbetar för att det i framtiden ska bo runt 15 000 personer i Frihamnen och att lika många ska arbeta där. Området kommer att utvecklas under många års tid och ta olika form och uttryck under processen. Redan idag sker platsskapande aktiviteter i Frihamnen såsom odling, offentligt bad och dansevenemang. Att gå från ett glest verksamhetsområde till en tät innerstad är en utmaning och en lång process som kommer att innebära förändringar och konsekvenser i olika omfattning under en lång tid för människor i staden, inte minst barn och unga.

Göteborgs stad arbetar för att stärka barnperspektivet när miljöer i staden planeras. I utvecklingsarbetet av nya stadsdelar där människor ska bo och verka behöver barnperspektivet genomsyra hela planeringsprocessen. För Frihamnen har tidigare en barnkonsekvensanalys genomförts i programskedet.

Denna barnkonsekvensanalys omfattar detaljplanen för Frihamnen etapp 1.

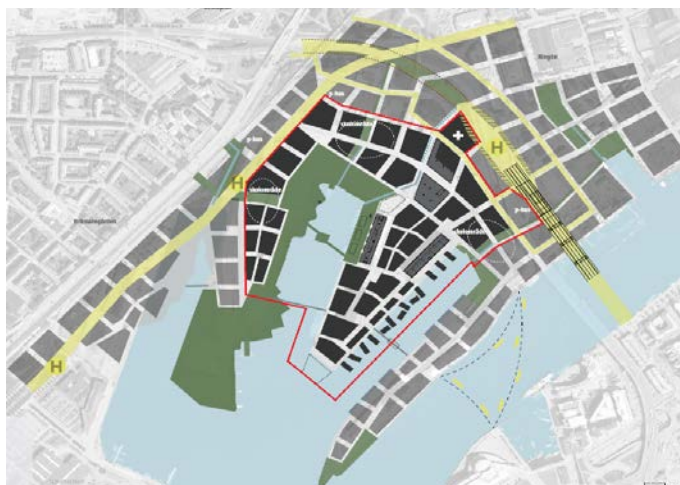
¹ <http://alvstaden.goteborg.se/>

3. Bakgrund

3.1 Detaljplan för Frihamnen, etapp 1

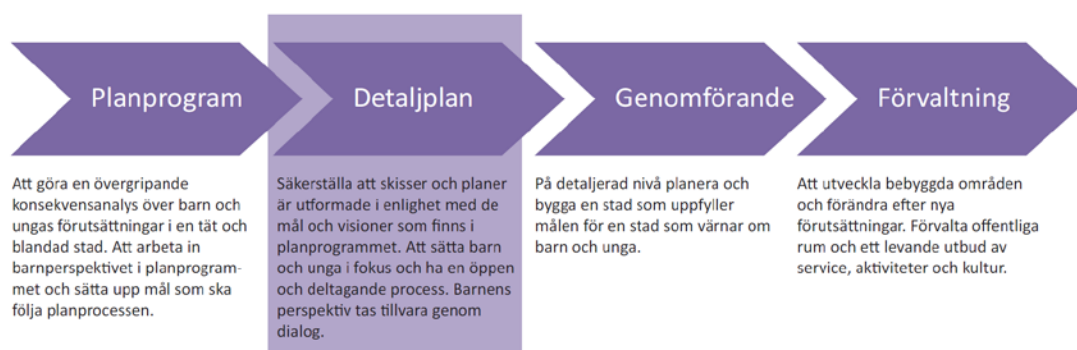
Arbete med en ny detaljplan för Frihamnen, etapp 1, pågår under 2015 och utgår från *Program för Frihamnen och del av Ringön*². Planeringen utgår från *Vision Älvstaden*³.

Detaljplanen ska möjliggöra första etappen i en framtida utbyggnad av den nya stadsdelen med bostäder, service, parker och verksamheter. Den första etappen av utbyggnaden är planerad till Göteborgs 400-årsjubileum 2021. Då ska 1000 bostäder och arbetsplatser stå klara och Frihamnen ska få en jubileumspark i anslutning till älven. År 2035 ska det finnas cirka 15 000 nya boende och lika många arbetsplatser.

Figur 1 Strukturplan för detaljplan Frihamnen, etapp 1 (rödmarkerat). Arbetsmaterial 2015-09-26

3.2 Barnkonsekvensanalys för Frihamnen

Figur 2 Barnperspektivet i planeringsprocessen

I den barnkonsekvensanalys som togs fram för programskedet inventerades underlag ur ett barnperspektiv för Frihamnens planområde. Diskussion fördes kring viktiga aspekter för barn i staden utifrån Göteborgs stads matris för arbete med barnperspektivet (se kap 4 Syfte och metod) med fem teman: sammanhållen stad, samspel, vardagsliv, identitet samt hälsa och säkerhet. Planprogrammets barnkonsekvensanalys pekade ut 12 mål som behöver uppnås för att Frihamnen ska bli en urban miljö som är säker och utvecklande för barn och unga.

En barnkonsekvensanalys tas nu fram i detaljplaneskedet för att även i detta skede sätta barn och unga i fokus och för att analysera hur den planerade strukturen skapar möjligheter

² Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret, 2014a

³ Göteborgs stad, 2012

för barns sociala liv, säkerhet och hälsa. De analyser som finns sedan tidigare kan därmed fördjupas och konkretiseras. Samtidigt tas också en social konsekvensanalys (SKA)⁴ fram.

Barnkonsekvensanalysen för detaljplan för Frihamnen, etapp 1, utgår ifrån de tolv mål som pekats ut i *Barnkonsekvensanalysen – Underlag till Planprogram för Frihamnen och delar av Ringön*⁵:

MÅLBILD OCH INRIKTNING UTIFRÅN BARNKONSEKVENSANALYS – UNDERLAG TILL PLANPROGRAM FÖR FRIHAMNEN OCH DELAR AV RINGÖN

1. Barn och unga ska kunna förflytta sig utan vuxens sällskap mellan skola, hem, service och aktiviteter samt kunna ta sig mellan stadsdelar och olika områden i staden i takt med ökad mognadsgrad.
2. Bostäderna ska vara tillgängliga för barn och deras familjer med olika ekonomiska och sociala förutsättningar.
3. Det ska finnas barnvänliga gemensamhetsytor i anslutning till bostaden.
4. Det offentliga rummet ska vara tillgängligt, tryggt och upplevelserikt och fungera som mötesplatser för barn och unga från hela staden året runt och olika tider på dygnet.
5. Det ska avsättas tillräckligt med mark för förskolor, skolor och skolgårdar för att uppfylla full behovstäckning samt att eleverna får kvalitativa ytor för rekreation och lek.
6. Barn och unga ska vara delaktiga i samhällsplaneringen och utvecklingen av Frihamnen.
7. Oavsett kön, ålder, funktionsnedsättning samt kulturell, nationell, ekonomisk eller religiös bakgrund ska barn och unga känna sig välkomna i Frihamnen.
8. Det ska finnas ett dynamiskt utbud av aktiviteter för barn och unga med möjligheter att själva skapa och utveckla sina intressen och hobbyer.
9. Barn ska ha tillgång till grönområden i sin närmiljö.
10. Barn ska skyddas från luftföroreningar, buller, gifter, skadlig UV-strålning och hårda vindar.
11. Barn i Frihamnen ska ha möjlighet att göra hållbara val i vardagen.
12. Barn och unga ska kunna vistas i, på och nära vatten på ett utvecklande och säkert sätt

⁴ Sweco, 2015

⁵ Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret, 2014b

4. Syfte och metod

Syftet med denna barnkonsekvensanalys är att analysera detaljplanen för Frihamnen, etapp 1, utifrån så väl barnens perspektiv som ett barnperspektiv.

Barnkonsekvensanalysen utgår från en så kallad strukturplan inte en färdig detaljplan. En strukturplan visar övergripande strukturer för hus, gator, offentliga rum och vatten i detaljplanen. I fortsättningen kallas det material som studerats för detaljplan i denna rapport.

Barnens perspektiv och Barnperspektiv

Barnens perspektiv handlar om barns egna erfarenheter, tankar, känslor, upplevelser och förståelse medan *barnperspektivet* handlar om att vuxna tolkar och analyserar barnens livssituation, samt har barnet bästa i åtanke.

(Arnér & Tellgren, 2006)

Fokus i arbetet är att samla in kunskap genom dialoger med olika grupper av barn och unga och löpande ge inspel i arbetet med planen, så att den kan anpassas. Denna rapport är en dokumentation av processen och en sammanställning av slutsatser.

Göteborgs Stads analysmodell och processtöd för barnkonsekvensanalys har använts⁶:

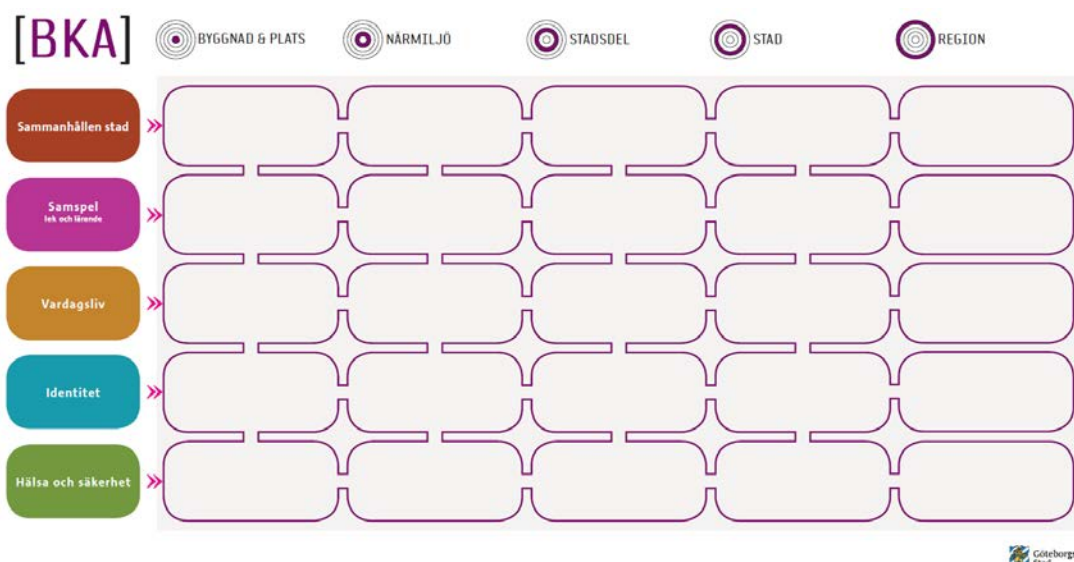
- Inventering enligt analysmodellens kunskapsmatris (se figur 3 på nästa sida) innefattande fem teman; sammanhållen stad, samspel, vardagsliv, identitet samt hälsa och säkerhet.

⁶ Göteborgs Stad, 2011a

Inventering består i denna konsekvensanalys av studier av förslag till detaljplan samt insamling av underlag genom dialog med barn och unga.

- Målbild; här tillämpas de mål som tagits fram i barnkonsekvensanalysen för planprogrammet för Frihamnen och delar av Ringön.
- Konsekvensanalysen görs genom att analysera detaljplanen utifrån egen expertis och utifrån barn och ungas inspel. I konsekvensanalysen används även delar av barnkonsekvensanalysen för planprogrammet som utgångspunkt. Detaljplaneförslaget stäms av gentemot de tolv mål som sattes upp, utifrån barnperspektivet, i den tidigare barnkonsekvensanalysen.

Analysen struktureras utifrån analysmodellens kunskapsmatris. Analysen skiljer sig något från den struktur som återfinns i barnkonsekvensanalysen för planprogrammet beträffande indelning av mål gentemot kunskapsmatrisen. Detta för en mer logisk indelning utifrån resultaten av dialogerna inom den sociala konsekvensanalysen för detaljplanen.

Figur 3 Göteborgs Stads kunskapsmatris för social konsekvensanalys⁷

Urval av vilka barn och unga som bjöds in gjordes av Göteborgs stad. Dialogen med 47 deltagande barn från årskurs 4 vid Rambergsskolan skede i samband med Göteborgs Stadstriennial⁸, och var redan till stora delar planerad då denna studie startade. Dialog med unga skedde med 20 deltagare från årskurs 3 vid Lindholmens gymnasium.

Då endast ett fåtal barn och unga har deltagit i dialogen kan resultat från dialogen inte generaliseras, det vill säga underlaget beskriver inte allmänna åsikter utan exemplifierar snarare åsikter från den tillfrågade gruppen av barn och unga. Det som lyfts fram i workshoparna med barnen och unga har framförallt varit värdefullt för att rama in viktiga frågeställningar och tematiska områden. Utifrån Swecos expertkunskap inom sakområdet har dessa frågor sedan kunnat bearbetas och vidare analyserats.

⁷ Göteborgs Stad, 2011b

⁸ Göteborgs Stad, 2015

5. Avgränsning

Barnkonsekvensanalysen för detaljplanen för Frihamnen, etapp 1, behandlar främst hur barn och unga påverkas av sådant som detaljplanen styr över. Då det vid inventeringen framkommit saker av vikt för social hållbarhet som berör andra skeden eller processer, har dessa även tagits med.

- En detaljplan reglerar hur mark och vatten ska användas och hur bebyggelsen ska se ut. I detaljplanen finns det möjlighet att reglera vad som är allmänna platser, kvartersmark och vattenområden. Allmänna platser är oftast gator, torg och parker, det vill säga mark som ska vara tillgänglig för allmänheten. Detaljplanen reglerar hur de allmänna platserna ska användas och utformas. Kvartersmark är mark som inte är tillgängligt för allmänheten och som kan användas för exempelvis bostäder, affärer, industrier och kontor. Inom kvartersmark kan planen reglera användning, hur stora eller höga byggnader får vara, hur långt det får vara mellan byggnad och tomtgräns och om någon har rätt att dra fram ledningar över någon annans mark. Detaljplanen reglerar med andra ord tillåten användning och för vem marken är tillgänglig, men även exploateringsgrad, utformning om/när så är önskvärt, och om det krävs särskilda risk-/störningsskydd i form av bullerskydd eller liknande, förbud mot rivning av befintlig bebyggelse med mera.⁹
- I en detaljplan är det endast möjligt att reglera sådant som har stöd i fjärde kapitlet Plan- och bygglagen. Detaljplanen kan inte reglera vilken upplåtelseform som bostäder inom planområdet ska komma att ha. Om kommunen ska styra upplåtelseformer måste det ske i någon form av avtal, exempelvis exploateringsavtal eller köpeavtal. Inte heller fastighetsägande kan regleras i detaljplan. Det går alltså inte att styra vem som får eller inte får köpa eller äga en fastighet i detaljplan.¹⁰
- Detaljplanen kan inte heller reglera vilket företag eller verksamhet som får etablera sig. I användningen handel ingår till exempel både restaurang och klädförsäljning, vilket innebär att båda dessa verksamheter kan etablera sig i en lokal med användningen handel.

Konsekvensanalysen omfattar principerna och inriktningen i detaljplanen och inte specifika lösningar i varje del av detaljplanen, på grund av att arbetet med barnkonsekvensanalysen löpt parallellt med framtagande av detaljplanen. Konsekvensbedömningen är generell och kvalitativ till sin natur.

Avgränsning i skalnivåer enligt Göteborgs stads arbetsmodell för social konsekvensanalys (se figur 3) är i denna konsekvensanalys i huvudsak *stadsdel*, men också *stad och närmiljö*. Fokus i konsekvensanalysen är de offentliga rummen; stråk, platser och vatten, och hur utformningen av dessa påverkar barn och unga vad gäller sammanhållen stad, samspel, lek och lärande, vardagsliv, identitet samt säkerhet och hälsa. Dessa teman beskrivs enligt följande i Göteborgs stads modell för barnkonsekvensanalys¹¹:

Sammanhållen stad

"Göteborg är en segregerad stad. Hur kan samband och kopplingar stärkas medan barriärer, fysiska och mentala, istället undviks och överbryggs? Barriärer för barn kan vara helt andra än för vuxna. Ett exempel är trafiken. Barn behöver bilfria eller bilsäkra stråk för att kunna

⁹ Boverket, 2015a

¹⁰ Boverket, 2015b

¹¹ Göteborgs Stad, 2011a

vidga sina cirklar och skapa samband. Barn och ungas mobilitet bygger i stor utsträckning på kollektivtrafik. Hur kan kollektivtrafik och infrastruktur påverka möjligheter för ungdomarna att skapa samband i hela staden? Trygga stråk till och från kollektivtrafik hela dygnet behövs för att unga ska våga och kunna ta sig till stadens olika delar.”

Samspel, lek och lärande

”Människan behöver samspela för att överleva. Barn lär sig samspel i bland annat lek. Barn och unga behöver därför platser för möten och samspel där det inte förutsätts att de kan betala eller att de alltid behöver vara i vuxens sällskap. Var finns platser för samspel, möten, lek, lärande, kultur och idrott för barn och unga? Hur ska de utformas? Vilka förutsättningar har platsen att stödja samspel? Kan platser utformas så att jämställda och jämlika förutsättningar skapas? För att samspel ska uppstå behöver barnen och de unga känna sig trygga. Hur skapa platser som upplevs som trygga av barn?”

Vardagsliv

”Barn tar staden i anspråk steg för steg. Biltrafiken utgör ett stort hinder för barns rörelsefrihet. Barn och unga behöver ha tillgång och tillgänglighet, även utan vuxens sällskap, till service och platser för lek och rekreation. Möjlighet att gå och cykla till de funktioner som behövs i vardagen är viktigt. Barn lever stora delar av sitt vardagsliv i förskole- och skolmiljöer. Vilka kvaliteter behöver dessa miljöer ha? Tillgänglighet och tillgång till service är tillitsskapande och kan handla om mobilitet och närhet men också om trygghet, orienterbarhet och överblickbarhet.”

Identitet

”Den tillhörighet man känner till ett område hänger samman med områdets karaktär och hur individen förstår sin omgivning, med känsla av förankring, trygghet, kontinuitet och med möjligheter att få vara medskapande. Det hänger också samman med att bebyggelsemiljön är väl omhändertagen, att det går att läsa bebyggelsens historia och förstå sammanhang. Begreppet identitet kan i det här betyda två saker. Dels handlar det om en miljöns karaktär, dels om människans identitet kopplad till en miljö. Göteborg är de små stadsdelarnas stad. Kan den lokala identiteten samtidigt både stärkas och överbryggas, så att den ger plats för fler?”

Hälsa och säkerhet

”Barn är mer känsliga för buller och luftföroreningar. De andas in mer luft och har större hudyta i förhållande till sin vikt än vuxna. De är mer känsliga för miljöpåverkan eftersom deras kroppar inte är färdigutvecklade och har tunn och ömtålig hud. De andas och äter mer än vuxna i förhållande till sin vikt, vilket innebär att de utsätts för större påverkan av miljöstörande ämnen. Barn som har tillgång till en varierad förskolegård har större förutsättningar att utvecklas psykiskt, fysiskt och socialt. För att barnens närmiljö ska vara säker har separering från biltrafik och hastighetssäkring av korsningspunkter med bilnätet stor betydelse. Hur kan dessa förutsättningar påverka hur vi planerar stadens utveckling?”

Trygghet och otrygghet

Ett centralt begrepp i denna barnkonsekvensanalys och enligt Göteborgs stads modell är trygghet¹²:

För att få tillgång till och kunna använda vardagslivets rum och innehåll behöver vi känna trygghet. Trygghet och otrygghet är en känsla inför framtiden, inför vad som kan hända. I samband med fysisk planering kan trygghet för barn och unga handla om vad som kan

¹² Göteborgs Stad, 2011a

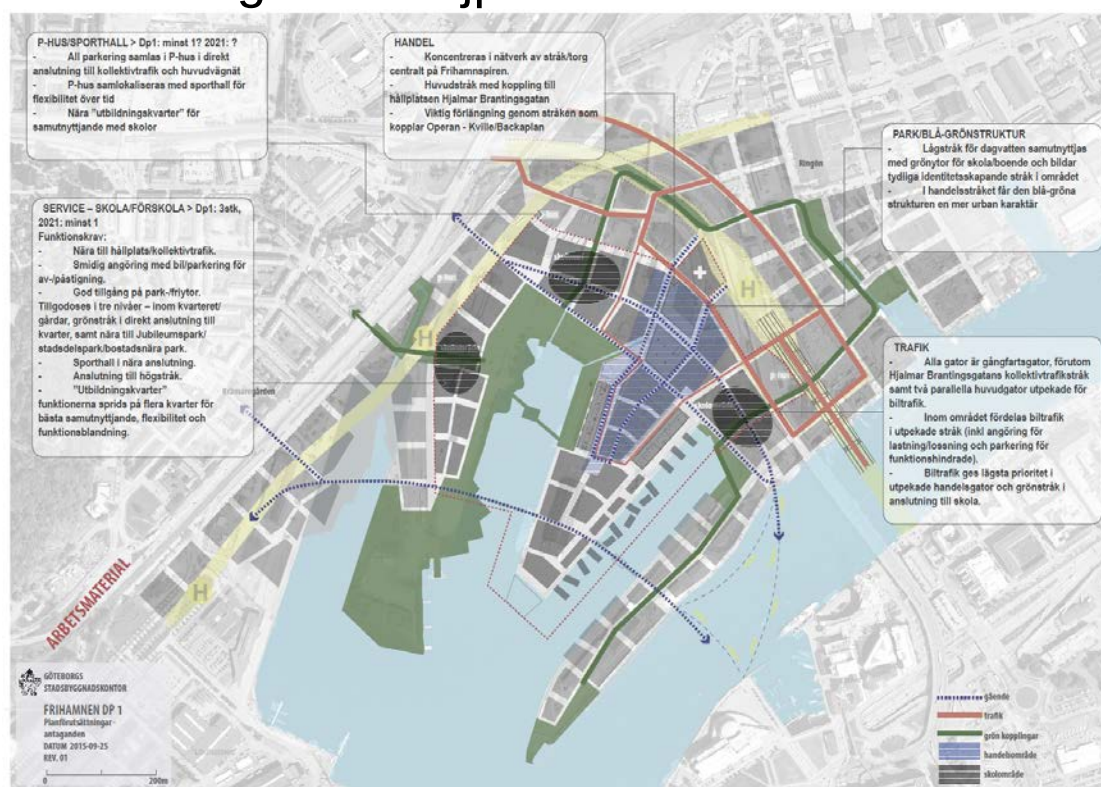
hända när jag rör mig i utemiljön. Tre olika men kompletterande perspektiv kan ha betydelse för hur planering kan bidra till trygghet i utemiljön:

- stadsrummens eller miljöns utformning. En central faktor för trygghet är stadsrummens överblickbarhet och orienterbarhet. Den som vistas på en gård, en gata eller ett torg ska kunna se vad och vem som finns där. Miljön ska vara lätt att förstå till strukturen, man ska hitta sina vägar i den. Den ska vara orienterbar. Omhändertagna miljöer känns generellt sett tryggare än sådana med mycket skadegörelse, dålig städning och skötsel. Verksamheter med fönster ut mot gatan och som är publikt öppna som bibliotek, restauranger och kaféer, skapar en annan trygghetskänsla än slutna fasader. Bostadsgårdar som "pratar med" gatan utanför utan stängda dörrar och portar kan bidra till ökad trygghet.
- människor och socialt liv i utemiljön. Det är människor som skapar trygghet, och vi söker oss gärna till miljöer där det finns andra människor. Platser och funktioner som underlättar möten skapar trygghet, det gäller såväl de offentliga rummen som de halvprivata zonerna närmast bostadshusen. Platser som barn och unga måste uppsöka – till exempel kollektivtrafikens hållplatser – kan kännas otrygga på kvällen, om de ligger utanför stråk där människor rör sig och utanför bostadsbebyggelsen.
- människors möjligheter att bli förtrogna med en miljö, göra den till sin. Ett område som är uppbrutet geografiskt, svårorienterbart och med många barriärer, är svårare att lära känna och få den djupa kunskap, överblick och orientering som leder till en känsla av trygghet.

6. Inventering

I detta kapitel beskrivs förslaget till detaljplan samt en sammanfattning av vad som framkom under dialogerna med barn och unga, utan att analyseras. Inventeringen är grunden för konsekvensanalysen som följer i kapitel 6 Konsekvensanalys.

6.1 Förslag till detaljplan

Figur 4 Strukturplan som visar de bärande principerna i detaljplanen. Arbetsmaterial 2015-09-26

I detaljplanen föreslås en kvarterstruktur där husen har varierande byggnadshöjder. Byggnadshöjder och täthet föreslås bli högst mot kanterna av området, mot den nya bron över älven och Lundbyleden. I områdets utkanter planeras för en bebyggelse på 6-8 våningar. Därifrån sker sedan en nedtrappning mot detaljplanens vattennära bebyggelse, som planeras bli lägre, runt 3-5 våningar.

Trafiklösningen föreslås gå ut på en uppdelning i stråk med olika prioritet för olika trafikslag. Runtom området ska kollektivtrafikstråk löpa och i utkanten av området är vissa huvudgator utpekade att vara för biltrafik. I övrigt planeras alla gator som gångfartsgator, det vill säga gator där övrig trafik ska anpassa hastigheterna utifrån de gående. Parkering föreslås ske i parkeringsfaciliteter i områdets utkanter. Dessa ska inhysas i fastigheter med fler funktioner, så som exempelvis idrottshallar.

De gröna i områdena planeras bestå av ett nätverk av parker, torg och gröna stråk, vissa med öppen dagvattenlösning där regnvatten kan samlas och sjunka undan.

Eftersom Frihamnen ligger inom ett riskområde för höjning av havsnivån har en strategi för klimatanpassning tagits fram. Strategin går bl.a. ut på att skapa stråk med högre marknivå samt eventuellt skydd vid älvkanten, i kombination med lägre stråk med fördröjning eller kanaler som tål att översvämmas.

För att få en flexibilitet över tid har skolor planerats in i kluster, där olika delar av skolans verksamhet är utspridda på flera kvarter. Skolorna kan då samutnyttja lokaler med andra verksamheter. Även grönytor som skolan använder på raster kan samutnyttjas med allmänheten.

Verksamheter föreslås finnas i hela området men med en koncentration till områdets centrala del, där ett handelsområde etableras. Ett sjukhus planeras att finnas i området.

Figur 4 ovan visar en illustration över detaljplanens övergripande strukturer, en så kallad strukturplan.

I arbete med detaljplanen har ett särskilt fokus lagts på fyra av de tolv målen som togs fram inom *Barnkonsekvensanalys – Underlag för Planprogram för Frihamnen och delar av Ringön*¹³:

1. Barn och unga ska kunna förflytta sig utan vuxens sällskap mellan skola, hem, service och aktiviteter samt kunna ta sig mellan stadsdelar och olika områden i staden i takt med ökad mognadsgrad.
4. Det offentliga rummet ska vara tillgängligt, tryggt och upplevelserikt och fungera som mötesplatser för barn och unga från hela staden året runt och olika tider på dygnet.
5. Det ska avsättas tillräckligt med mark för förskolor, skolor och skolgårdar för att uppfylla full behovstäckning samt att eleverna får kvalitativa ytor för rekreation och lek.
12. Barn och unga ska kunna vistas i, på och nära vatten på ett utvecklande och säkert sätt

6.2 Dialog med barn och unga

6.2.1 BARN, KLASS 4, RAMBERGSKOLAN

Vid dialogen med barn från Rambergskolan, som ägde rum den 16 september 2015 under Stadsbyggnadstriennalen¹⁴ i Frihamnen, fick barnen bygga modeller av staden och föra ett samtal om platser, stråk och vatten i Frihamnen. Se frågeställningarna som användes i bilaga.

Mellan raderna kunde man läsa att barnen i gruppen uppskattade gröna miljöer dit de kan gå själva, att parker bör vara tillräckligt stora för att rymma en variation aktiviteter, och att det är viktigt att där är andra människor.

Det var viktigt för barnens självständiga rörelser att det var nära till skolan, att det var lite biltrafik längs vägen och att trygghetsupplevelsen också handlade om att slippa möta fel människor.

Barnen hade en kluven inställning till vatten i stadsmiljön – det beskrevs som både farligt och lockande. En rad olika aktiviteter och sorters platser vid vattnet efterfrågades.

¹³ Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret, 2014b

¹⁴ Göteborgs Stad, 2015

Figur 5 Barn från Rambergskolan deltog i en workshop (Open do) för att bygga modeller av staden och prata om platser, stråk och vatten i Frihamnen. Fotograf: Sweco

6.2.2 UNGA, ÅR 3 LINDHOLMSGYMNASIET

Dialog med unga i år 3 på Lindholmsgymnasiet genomfördes den 19 oktober 2015. Samtal fördes om identitet och integration samt olika platser och stråk på planförslaget. Frågeställningarna finns i bilaga. I gymnasieklassen fanns personer både över och under 18 år.

Sammanhållen stad

Flertalet unga såg ett problem med långa avstånd i Frihamnen, för att man skall lyckas attrahera folk till platserna längst ute på pirerna. Kanske på grund av att det känns som en återvändsgata och att de inte är något som man passerar utan verkligen aktivt måste söka upp, tyckte någon. Förslag från eleverna för att öka tillgängligheten till hela området var färja eller Styr & Ställ (lånecyklar). Att det finns flera valmöjligheter med flera tvärkopplingar för att gå i området ansågs bra, då det möjliggör att man kan gå i en slinga eller att det finns alternativ ifall ena vägen upplevs som otrygg.

Gruppen ansåg att det behövs något utmärkande i Frihamnen, något som inte finns på någon annan plats i Göteborg. Detta gällde både butikstyper och andra attraktioner som utomhusbad, fria event och landmärke/ikonbyggnad eller ett häftigt museum. Det framhölls vara viktigt att det finns aktiviteter för unga som är gratis eller öppna för spontanaktivitet, till exempel idrottshallar där man inte behöver boka tid. Eleverna hade delade meningar om en fritidsgård/ungdomsgård, men de flesta ansåg att det borde finnas en. De som var negativa till en fritidsgård ansåg att det skapar grupperingar.

Samspel, lek och lärande

Flera av deltagarna tyckte att det fanns flera nackdelar med att ha skolfunktioner i samlade kluster som innefattar flera kvarter, särskilt med avseende på yngre elever. Några problem som lyftes fram var att det blir svårt att hålla koll och övervaka eleverna och att det fanns en risk att de yngre barnen skulle känna sig rädda för äldre barn på ett delat skolområde. Att behöva ta på sig ytterkläderna för att gå mellan olika lektioner sågs också som ett problem. Lösningar som föreslogs var staket, separata ingångar för olika årskurser och en upphöjd gångpassage som kopplade kvarteren med varandra.

Gruppen tyckte generellt att det var bra att det finns många öppna platser och stora grönytor i detaljplaneförslaget för Frihamnen men att dessa måste fyllas med aktiviteter och caféer med mera, både i parken och i husen runt om. Dels för att de annars inte trodde att människor vill ta sig till platserna men också för att skapa en trygghet i området. Att inte skapa undanskymda platser med höga häckar och att det finns bra belysning ansågs också viktigt för tryggheten.

Vardagsliv

I gruppen fanns delade meningar kring principen med gångfartsgator. Det som ansågs negativt var att det skapar en otydlighet kring var man kör och var man går, medan det som ansågs positivt var att gående prioriteras och att människor kan komma nära med bil. Flera menade att det bör finnas rena gångstråk runt skolorna och vid handelsstråket.

Identitet

De ungas tankar om Frihamnen var till stor del kopplade till de punkter som korsade deras skolväg i form av buss- och spårvagnshållplats än området i stort. De kunde dock överföra de saker som de fann positivt med Lindholmen, där deras gymnasieskola är belägen, till Frihamnen. Utifrån det såg de att det finns potential för kontakt med vattnet och att bygga vidare på hamnkaraktären. För att området ska kännas välkommet för alla föreslogs många olika sorters aktiviteter och vikten av många olika typer av förbindelser och kopplingar till andra områden.

Hälsa och säkerhet

Vad gäller tryggheten vid vattnet ansågs det viktigt hur mötet med vatten sker. En viss otrygghet kopplat till miljöer vid vatten kunde anas och en rädsla för att ramla i. Att miljön utformas med ett gradvis närmande mot vattnet, exempelvis i form av trappor eller ett separerande staket ansågs viktigt. Åtgärder som ger trygghet var enligt de unga ordentligt med belysning, papperskorgar och staket vid färjelägen samt att det finns möjlighet att ha olika funktioner som caféer även inne i parkerna och inte bara längs gatorna.

Målbild

Till sist fick de unga diskutera Frihamnen genom att försöka utvärdera hur väl förslaget till detaljplan når de 12 målen i barnkonsekvensanalysen för programskedet. Denna utvärdering är inarbetad i kap 6, konsekvensanalys.

7. Konsekvensanalys

Konsekvensanalysen har gjorts genom att analysera detaljplanen för Frihamnen etapp 1 utifrån det insamlade kunskapsunderlaget och genom att stämma av hur väl detaljplanen möter de, i barnkonsekvensanalysen för programskedet, tidigare uppställda målen.

Analysen har sorterats enligt tema från Göteborgs Stads kunskapsmatris. De skalnivåer (stad, stadsdel, närmiljö, med flera) som setts vara relevanta i analysen har använts. Därför är samtliga nivåer inte alltid representerade inom respektive tema i kap 7.1-7.5.

7.1 Sammanhållen stad

Mål:

1. Barn och unga ska kunna förflytta sig utan vuxens sällskap mellan skola, hem, service och aktiviteter samt kunna ta sig mellan stadsdelar och olika områden i staden i takt med ökad mognadsgrad.
2. Bostäder ska vara tillgängliga för barn och deras familjer med olika ekonomiska och sociala förutsättningar.

7.1.1 STADSDEL

Frihamnen är ett stort område. Hur kopplingarna ser ut inom området kommer att vara viktiga för barns och ungas självständiga rörelser till skola och fritidsaktiviteter.

Broar

Att det finns flera valmöjligheter med tvärkopplingar för gång och cykel ansågs som positivt under samtalen med de unga, då detta möjliggör att man kan gå i en slinga och att det finns alternativ ifall ena vägen upplevs som otrygg. *"Inte så lockande att gå över om det sitter ett gäng där, då går man hellre runt. Men om det ligger ett café som vid Gustav Adolfs torg och bra belysning då vågar man gå över."*

Frågan om hur broar behöver vara för att de ska fungera för barn ställdes också under barnsamtalen. Ett svar var då *"En bro som man inte bara kan gå på utan även klättra på. Men det måste finnas galler på så man inte trillar av."*

Det bedöms som positivt att möjligheterna kommer finnas att röra sig på olika sätt i området, men att tryggheten kommer att vara avgörande för att barn och unga ska vilja använda dem.

Långa avstånd

Många av de unga såg ett problem med de långa avstånden i Frihamnen, och att man inte skulle lyckas attrahera folk till platserna längst ute på pirerna. En tolkning är att stråken ut mot pirerna måste ges attraktionskraft i sig liksom att det behövs målpunkter på pirerna, men att det också behöver finnas alternativa sätt att transportera sig dit. Förslag från eleverna var färja eller Styr och Ställ.

Gångtunnlar

Kopplingar till andra områden diskuterades i samtalen med unga:

"I passager kan det sätta sig hemlösa." "Brämaregården är ett pundarområde." "Tryggare om det är grönska och belysning samt speglar i en gångtunnel, så att man kan se även

bakåt.” De unga framhöll att gångtunnlar måste vara trygga, ljusa och öppna. Någon tyckte att den befintliga tunneln mot Backaplan inte är trevlig och att den är komplicerad. Det är många bilar och passager. Samma bedömning som för broarna görs för gångtunnlar – en trygg utformning kommer att vara avgörande för hur gång- och cykelkopplingar till andra stadsdelar kommer att användas.

Kopplingar med båt

Även i planeringen för färjelägen i Frihamnen behöver ett fokus på säkerhet och upplevelsen av tryggheten finnas. De ungas åsikter om färjeläget vid Stenpiren var: *”Vid Stenpiren är det bra, det är öppet, enkelt, inget som distraherar.”* *”Det finns staket så man behöver inte oroa sig (för att ramla i).”*

Bostäder

De unga ansåg att det borde bli studentbostäder, flerfamiljbostadshus och mer lekplatser utanför huset.

Förslaget på studentbostäder i Frihamnen är intressant utifrån intentionen att inkludera Frihamnen som en del av stadens centrum, alla invånares vardagsrum. I den sociala konsekvensanalysen för Västlänkens järnvägsutredning¹⁵ tas det upp, med hänvisning till studie av Graham och Marvin, 2001 respektive Gehl och Gensöe, 1996 och Olsson, 1998, att det finns en tendens att bygga stora komplex som skapar inre världar med mötesplatser – slutna mot omgivningen vilket ses som negativt för gatumiljön och stadsdelarna. Ett undantag finns dock – centralt belägna högskoleutbildningar med studenter och lärare som sprider ut sig i staden och använder staden som ingen annan grupp. Dessa skapar liv i områdena och vilket är en ingrediens som bidrar till en känsla av citykaraktär.

7.1.2 STAD

Enligt planförslaget möjliggörs såväl stopp för spårvagn och buss kring området som ett färjeläge för älvtrafik, vilket generellt är positivt. Inom området är det dock långa avstånd till buss och spårvagn för ett så pass tät bebott område. Färjan kopplar enligt planförslaget enbart Frihamnen mot Operan där man inte har något effektivt byte utan måste gå en bra bit om man skall vidare med buss eller spårvagn. Dettas främjar inte barns möjlighet till att på egenhand ta sig till målpunkter utanför Frihamnen.

¹⁵ Banverket, 2005

7.2 Samspel, lek och lärande

Mål:

3. Det ska finnas barnvänliga gemensamhetsytor i anslutning till bostaden.
4. Det offentliga rummet ska vara tillgängligt, tryggt och upplevelserikt och fungera som mötesplatser för barn och unga från hela staden året runt och olika tider på dygnet.
5. Det ska avsättas tillräckligt med mark för förskolor, skolor och skolgårdar för att uppfylla full behovstäckning samt att eleverna får kvalitativa ytor för rekreation och lek.
9. Barn ska ha tillgång till grönområden i sin närmiljö.

7.2.1 NÄRMILJÖ

Samnyttjande av verksamheter

Samnyttjande av verksamheter har både fördelar och nackdelar, och väcker många frågor.

Hur en skolmiljö med samnyttjande som princip ska fungera diskuterades under samtalen med unga. Flera av de unga tyckte att det fanns nackdelar med att ha skolfunktioner spridda på flera kvarter, särskilt med avseende på yngre elever. Man såg ett problem i att det blev svårt för vuxna att hålla koll och övervaka eleverna och att det fanns en risk att de yngre barnen skulle känna sig rädda för äldre barn. Att behöva ta på sig ytterkläderna för att gå mellan olika lektioner sågs också som ett problem. Några åsikter var bland annat; " *Vissa aktiviteter kan ligga längre bort men man ska hinna dit och tillbaka.*" " *Inte bra med spridda skolfunktioner och ingen tydlig skolgård.*"

Lösningar som föreslogs var staket, separata ingångar för olika årskurser och en upphöjd gångpassage som kopplade kvarteren med varandra.

De unga talade om att det kunde kännas otryggt för yngre elever med blandade skolor.

En kommentar ur barnperspektivet är dock att det är riktigt att yngre barn kan känna sig otrygga ihop med äldre, men barn kan också känna sig mer trygga på skolor med exempelvis två klasser per årskurs från år F-9 än, om de vistas på olika skolor/skoldelar och möts vid få tillfällen. Då känner de inte varandra på samma sätt. Lärarna lär också känna yngre barn redan innan de blir deras egen lärare längre upp i åldrarna, vilket kan bidra till trygghet och sammanhållning på skolan. Om skola och allmänhet delar utemiljö kan det till och med kännas tryggt att ungdomar från den egna skolan finns i närheten när andra kommer förbi.

Utemiljön i skolkvarteren är mycket viktig för att åstadkomma trygghet, säkerhet och hälsa för barn och unga. Planen behöver visa hur sådan offentlig rum ser ut. En bedömning är att det behöver vara tydligt för alla, och särskilt för barn, vilka ytor som är vilka – de som tillhör skolan, och de som kan användas av allmänheten. Barn kan bli oroliga om de känner sig otrygga på grund av att människor de inte känner vistas i närheten. Det i sin tur hämmar deras spontana lek och deras samspel och möten med andra. Likaså kan skolans personal känna att de behöver begränsa och kontrollera barnens lek på ett sätt som de inte gör på en vanlig skolgård, vilket kan begränsa barnens möjligheter till fri lek och samspel. Även föräldrars oro kan påverka hur barnen får röra sig fritt. Att förlägga fotbollsplaner, basketplaner, och större lekplatser för de större barnen längre från skolan bedöms dock inte få några större negativa effekter. Lekytor för den vardagliga leken bör som planerat ske på kvartersmark (innegårdar) för förskolebarn.

Skolor är inga offentliga platser. Skolbarn, inte bara de yngsta, bör ha fredade zoner, det vill säga utemiljöer som inte är offentliga platser. Områdena på planen är stora och det borde gå

att få plats med både och. Taubeskolan vid Färjenäsparken kan fungera som ett bra exempel, som också de unga nämnde under samtalen. Här är det en tydlig zonering men området hänger ändå visuellt samman. De större barnen tillåts röra sig längre bort medan de yngre får vara närmare skolan. Detta gör att lärarna kan ha uppsikt, men barnen ändå kan känna sig fria.

Plan och bygglagen (PBL) ställer krav på tillräckligt stor friyta för lek och utevistelse vid skolor och förskolor, men definierar inte storlek och lämplighet. Därför har Boverket tagit fram allmänna råd, för att förtydliga regelverket. Boverket har även tillsammans med Movium tagit fram en vägledning *Gör plats för barn och unga*¹⁶ för planering och utformning av barn och ungas utemiljö med fokus på skolgårdar och föreskolegårdar. I vägledningen beskrivs de viktigaste lagarna, föreskrifterna, allmänna råden och planerna som påverkar barn och ungas utemiljö, så som exempelvis PBL, miljöbalken och arbetsmiljölagen. Denna vägledning kan användas som stöd för det fortsatta arbetet med barns utemiljö i Frihamnen.

Högerklicka på denna yta och välj "Ändra bild"

Bilden skall vara i 19 cm bred x 10 cm hög
samt i 300 dpi för att passa.

Förslag bild: foto av Taubeskolan och dess utemiljö

Under dialogen med vuxna inom ramen för den sociala konsekvensanalysen¹⁷ som genomförts parallellt med denna barnkonsekvensanalys diskuterades samnyttjandet av fastigheterna inom skolklustren av flera verksamheter, och man höll med om att det finns nackdelar ur ett barnperspektiv som till exempel risk för konflikter med andra verksamheter.

7.2.2 STADSDEL

Parker

Vid samtalen med barnen framkom att de uppskattar miljöer dit de kan gå själva. " Vi är på

¹⁶ Boverket och Movium, 2015

¹⁷ Sweco, 2015

gården, fotbollsplan. Bra att det ligger nära..." " Bor nära naturen, kan gå dit själv utan att behöva korsa några bilvägar."

Barnen uttryckte också att parker bör vara tillräckligt stora för att rymma en variation aktiviteter, och att det är viktigt att där är andra människor: *" Parken ska vara stor så att massa barn kan få plats."* *"Skateparken, hundparker, klätterväggar. Positivt när det är andra barn där, negativt när det är ungdomar där."* *" Brukar vara i en park som är ganska liten. Gungar gärna eller gör pantgömmen. Finns hus man kan gå in i om det regnar. Finns också klätterställningar. Är i parken på kvällen om det är kompisar där."* *" Går till en park för att det är fint. Fint för att det är grönt, öppet och man har frihet".*

På frågan om vad som behöver finnas i Frihamnen för att barn ska må bra och kunna vara ute själva, blev några av barnens svar: *"Barn behöver springplatser."* *"Plats för olika fritidsintressen."* *"Viktigt med platser för lugn och rörelse. Viktigt att det finns mellanrum mellan platserna så att man inte stör."* *" Man ska kunna gå dit själva"* *"Allt är gratis"* *" Det ska vara häftiga saker som skatepark, parkour och grejer att klättra i."* *" Det är viktigt att det finns en stor skog i staden där man kan gå promenader."* *" Viktigt att det finns ytor också för vila och där man inte behöver göra någonting."*

Även de unga hade många tankar om hur parkerna i området ska vara för att fungera bra. Man tyckte generellt att det var bra att det fanns många öppna platser och stora grönytor men att dessa måste fyllas med aktiviteter och caféer med mera, både i parken och i husen runt om. Dels för att man annars inte trodde att folk ville ta sig till platserna men också för att skapa en trygghet i området. *"Kan inte bara vara en stor park med bara massa grönytor, måste finnas aktiviteter så att det finns folk i parken."* Att inte skapa undanskymda platser (exempelvis med höga häckar) och att det fanns bra belysning ansågs också viktigt för tryggheten.

Det är positivt ur ett barnperspektiv att Frihamnens parker är integrerade i bebyggelsen så att de kan nås av barn på egen hand. För många barn i området kan exempelvis avstånden bli alltför stora för att barnen ska kunna gå till Jubileumsparken själva. De barnen kommer då att välja de mindre parkerna. Ett inspel från samtalet med unga var *"Det finns stora ytor, men om inte tillräckligt nära så kan det behövas lekytor på kvarterstytta."* En grupp unga tyckte att det verkar svårt att ta sig till och från Jubileumsparken längst ut, det är långa avstånd och inte många kopplingar. Det är positivt ur ett barnperspektiv att Jubileumsparken och parken på den södra piren är stora, så att flera olika aktiviteter och funktioner kan rymmas. Dock saknas garantier för social övervakning av de stora parkytorna i planförslaget genom att byggnader bara finns i utkanten.

Det kan också konstateras att de förslag som barn och unga tar upp beträffande aktiviteter i Frihamnen i samtliga fall mer associeras till aktivitet för pojkar än flickor. Ur ett genusperspektiv är det därför viktigt att tillämpa Park- och naturförvaltningens riktlinjer för jämställda utemiljöer¹⁸.

Vatten

Vid barnsamtalet var vattennära platser i fokus. Positiva saker och önskemål kring vatten var till exempel: *"Om det fanns båtar i Frihamnen skulle jag och mamma åka på båtarna. Det skulle vara fint om det var ljus på båtarna i Frihamnen"* *"Vatten är fint, om det sprutar och man kan leka med det också."* *"Man kan fiska."* *"Bra om man kan dricka vattnet."* *" Man kan åka skridskor som på Liseberg."* *"Om man bor vid vattnet kan man bada. Det ska finnas en kiosk och man ska kunna åka skridskor och fiska. Man ska kunna komma nära vattnet, t.ex. på bryggor."* *" Åka båt, kors och tvärs utan bil."*

De unga framhöll under samtalen att det är viktigt hur mötet med vatten sker. En viss otrygghet kunde anas, en rädsla att ramla i, både för yngre och för äldre barn. Att det finns

¹⁸ Göteborgs stad Park och naturförvaltningen, 2014

ett gradvis närmande i form av trappor eller ett separerande staket ansågs viktigt vilket kan tolkas som att det krävs tydlighet i form av när och hur kontakt ska ske.

En bedömning är att planen fokuserar mycket på det byggda och inte visar hur vattenområden och områdena i anslutning till vattnet ska utformas samt vilka funktioner som ska finnas där, i lika stor utsträckning. Detta behöver analyseras vidare.

7.3 Vardagsliv

Mål:

8. Det ska finnas ett dynamiskt utbud av aktiviteter för barn och unga med möjligheter att själva skapa och utveckla sina hobbyer.
11. Barn i Frihamnen ska ha möjlighet att göra hållbara val i vardagen.

7.3.1 NÄRMILJÖ

Vägen till skolan

Vid samtalet med barn diskuterades hur barnen tar sig till skolan idag och vad som är en bra eller dålig skolväg. Det framkom då att det är viktigt för barnens självständiga rörelser att det är nära till skolan hemifrån eller från spårvagnshållplatsen och att det är lite biltrafik längs vägen: *"Till skolan tar vi oss genom att gå, ta sparkcykel, buss eller spårvagn. Det är inte mycket bilar nära skolan vilket är bra."* *"Går till skolan, men tar en omväg istället för den korta på grund av trafiken. Föräldrarna har sagt att omvägen är säkrare."* *"Åker bil till skolan eftersom den ligger långt från bostaden."* *"Bra att skolan ligger nära hållplats på planen. Men inte viktigt att den bara är nära utan att vägen dit ska vara bra – otrafikerad. Trafik är läskigt. Vägen ska vara bred, då blir det friare."* *"Viktigt att skolan ligger nära så att man slipper byta spårvagn. Om man ska kunna cykla ska det var lugnt, inte en massa bilar utan fin natur."* *"Jag skulle vilja ha en skolbuss som hämtade alla barn som vill."*

Barnsamtalen visade att upplevelsen av trygghet och säkerhet spelar en stor roll i val av skolväg. Upplevelsen av trygghet handlar också om att slippa möta fel människor: *"Går till skolan och kan då välja på två vägar, en genom skogen och en längs en bilväg. Tar bilvägen eftersom det kan vara läskigt i skogen då det kan finnas skumma människor."* *"Inte bli störd, man ska kunna lyssna på musik. Inte prata med främlingar."* *"Ibland är jag rädd när jag går själv, jag vill gå med kompisar."*

Trafiksituationen runt skolor är något som ofta lyfts som trafiksäkerhetsproblem. Inte sällan är denna trafik orsakad av föräldrars skjutsande till skolan. Att skapa en miljö som inte främjar skjutsning till skolan utan stöder att barn kan ta sig till och från skolan på egen hand är därför av stor vikt. Värt att notera i sammanhangen är att en studie¹⁹ av Göteborgs stad Trafikkontoret visar att de barn som skadas i trafiken i anslutning till skolor oftast gör det utan för skoltid, vid den tid på dagen då barn kanske leker på eller i anslutning till skolan på egen hand. Det är således viktigt att trafikmiljön runt skolan är trygg även efter skoltidens slut. I början av 2000-talet ändrades därför 30-skylltning vid skolor i Göteborg att gälla från 7-17 till 7-21 utifrån dessa insikter. I Frihamnen bör detta tas i beaktande beträffande trafikmiljön i anslutning till skolkvarteren samt vid eventuell reglering av tider då transporter får angöra dessa områden.

¹⁹ Göteborgs stad Trafikkontoret, 1999a

Ytterligare en studie²⁰ av Göteborgs Stads Trafikkontoret beträffande barn och trafiksäkerhet visar att det främst är runt hållplatser som barn skadas i trafiken. Således är det viktigt att miljön runt hållplatser samt vägen till och från hållplatserna utformas på ett förlåtande sätt. Ett misstag eller en impulsiv handling ska inte behöva innebära fara för barns liv.

Vid placering av skolor i de tre skolklustren i området bör hänsyn tas till vilka skolor som alstrar mest transporter. Dessa bör placeras i de kluster som är lokaliserade närmast huvudgatorna och hållplatserna. Detta gäller exempelvis den lokalisering som diskuteras beträffande ISGR i Frihamnen, då skolan har ett brett upptagningsområde på grund av sin internationella profil.

Det fungerar sällan bra att försöka styra trafiken genom schemaläggning med olika skolstart.

7.3.2 STADSDEL

Trafik

Planen bedöms få positiva konsekvenser för barns och ungas hälsa då den generellt sett främjar gång och cykeltrafik. Om gångfartsgator har det dock under dialog med unga varit mycket delade meningar. Det negativa är enligt de unga att det skapar en otydlighet kring var man kör och var man går, medan positiva aspekter är att gående prioriteras och att man samtidigt kan komma nära med bil. *"Gångfartsgata är inte bra, folk är i vägen."* *"Viktigt att veta var man ska köra och gå, att man kan hålla sig undan."*

Någon bland de unga ansåg att planen verkade bra, men att föräldrarna inte skulle tillåta att hen rörde sig där på egen hand för att det inte var tryggt. Personen tyckte att det berodde på att det är så mycket gångfartsgator. Någon tyckte också att avstånden inom Frihamnen känns långa att gå.

Någon tyckte också att verksamheter på pirerna måste anpassas så att det inte uppstår så mycket trafik dit. Transporter skulle också kunna styras till vissa tider.

När barn kommer ut från sitt hem eller den plats de vistas på dagtid (skola, förskola) eller fritid (förskola, fritidshem, ungdomsgård, idrottsanläggningar, lekplatser, caféer med mera) ska miljön upplevas trygg – det gör den inte, för yngre barn, om man hamnar i en blandad trafikmiljö som en gåfartsgata.

Ett problem med så långa gångfartsgator som föreslås i detaljplanen är också att bilarna inte kommer att hålla gångfart. Gatorna är flera hundra meter långa och relativt raka, vilket inte främjar låga hastigheter. Med den exploatering som föreslås kommer det att bli svårt att få till en bra möblering (parkbänkar, växtlighet med mera) som stöder gångfart, eftersom man måste kunna ta sig fram med räddningstjänst, flyttbilar, sopbilar och varuleveranser. Utformningen av dessa gator är en nyckelfråga så att det verkligen blir en miljö där gående prioriteras och känner sig trygga.

Målpunkter och verksamheter

Under samtalen med barnen byggde de modeller av vad de tyckte ska finnas i Frihamnen. Av det färgglada och fantasifulla resultatet att döma kan man dra slutsatsen att barnen ser en mångfald av målpunkter och funktioner framför sig.

De unga framhöll under sina samtal att det behövs något utmärkande i Frihamnen, något som inte finns på någon annan plats i Göteborg. Detta gällde både butikstyper, där de föredrog mindre och mer unika butiker som inte finns i resten av Göteborg, men även andra attraktioner som utomhusbad och fria event som seglarskola med mera. *"Tråkigt med samma butiker som i resten av Göteborg. Bra om det är små verksamheter, smått och*

²⁰ Göteborgs stad Trafikkontoret, 1999b

mysigt. Då känner man också varandra. Annars blir det inget nytt, bara en kopia av resten av Göteborg. Frihamnens identitet kan bli mer personliga butiker och internetcaféer." Det behöver finnas" caféer och restauranger överallt där det fanns park och vatten." Några tyckte också att det behövs ett landmärke/ikonbyggnad eller ett häftigt museum.

När målet om hållbar livsstil diskuterades menade någon av de unga att om det finns många småaffärer, så finns det troligen också mer ekologiska alternativ att välja på. Men om det är dyrt kan man åka till Willys på Backaplan – man kommer att kunna välja. Det framfördes också att det är bra om det finns återvinningstationer nära där man bor och att barn lär sig hur man gör. Ett förslag var också sopsug.

Viktigt är enligt de unga att det finns aktiviteter för unga som är gratis eller öppna för spontanaktivitet, som idrottshallar där man inte behöver boka innan. *"Man ska kunna vara inomhus någonstans, typ en vänthall där man kan ta det lugnt. Inte behöva köpa något även om man skulle kunna."*

När målpuppfyllelse angående ett dynamiskt utbud och möjligheter för barn och unga att själva skapa och utveckla sina hobbyer diskuterades, tyckte någon också att det kan bli problem för alla föreningar att samsas i sporthallarna. Om det fungerar beror på utrymmet. Att utbudet är dynamiskt kan också betyda att det går att göra olika saker i Frihamnen beroende på årstid, till exempel åka skridskor på vintern.

De unga hade delade meningar om en fritidsgård/ungdomsgård, men en övervägande del ansåg att det borde finnas en. De som var negativa till en ungdomsgård ansåg att det skapar grupperingar.

Lekplats var en annan typ av målpunkt som de unga diskuterade: *"På lekplatser måste det finnas variation till exempel volleyboll, skate, tennis." "Bra om det också finns parker/lekplatser som inte ligger vid vattnet eftersom det är tryggare för mindre barn." "Barn måste känna sig fria – man kan inte stänga in alla." "Lekplatser, både större o mindre på flera ställen (inte så långt att ta sig till dem)."*

De unga hade annars många tankar om målpunkter i parkerna, som de ansåg var viktigt för att locka människor. I Jubileumsparken ville man ha olika sportmöjligheter, utomhusbio, en stor damm med mera. I parken på den södra piren tyckte man att det kunde finnas odling för de boende då denna park ligger så avsides och långt bort att den inte riktigt kändes allmän. Med odling så blir den trivsamt och de som odlar riskerar inte att få sina grönsaker stulna. Man ville gärna ha en fritidsgård i det som idag är Kajskul 113. I parken norr om och på torget öster om kajskulet föreslog man skatepark, utepingis med mera.

Planen möjliggör verksamheter vilket är positivt. Det går dock inte att se hur variationen kan säkras. Det går inte heller att utläsa av planen vilka målpunkter som kan skapas i parkerna.

7.4 Identitet

Mål:

6. Barn och unga ska vara delaktiga i samhällsplaneringen och utvecklingen av Frihamnen.
7. Oavsett kön, ålder, funktionsnedsättning samt kulturell, nationell, ekonomisk eller religiös bakgrund ska barn och unga känna sig välkomna i Frihamnen.

7.4.1 STADSDEL

Vid samtalen med unga diskuterades vad som är Frihamnens identitet idag, och vad man såg var viktigt att bevara för framtiden. De ungas tankar om Frihamnen idag var ofta kopplade till de punkter som korsade deras skolväg i form av buss- och spårvagnshållplats, men Frihamnen förknippades också med industri och båtar. Någon nämnde att Frihamnen är tomt, öppet och fritt som ett kännetecken.

På frågan om vad som är viktigt att bevara var några svar: *"Kontakten med vattnet."* *"Det är viktigt att koppla tillbaka till hamnkaraktär."* *"Behåll vissa hus."* *"Skal av byggnader kan behållas men innehålla andra funktioner som Lundbystrands idrottshallar i gamla varvsbyggnader."* *"Behåll båtar i hamnen."* *"Viktigt att det känns originellt."* *"Kan vara bra om*

Högerklicka på denna yta och välj "Ändra bild"

Bilden skall vara i 19 cm bred x 10 cm hög
samt i 300 dpi för att passa.

husen knyter an till hur gamla Göteborg ser ut, mer historisk koppling." De unga kunde också överföra de saker som de fann positivt med Lindholmen till Frihamnen, till exempel att det finns potential för kontakten med vattnet och att bygga vidare på hamnkaraktären. Av planen att döma kan de ungas önskemål bli verklighet vilket är positivt.

Förslag bild: foto av någon befintlig byggnad

För att området ska kännas välkommet för alla föreslog de unga många olika sorters aktiviteter och event. De belyste också vikten av många olika typer av förbindelser och kopplingar till andra områden: broar, busslinjer, båtförbindelser. Frihamnen ska vara ett öppet område: *"Inga grindar, ingen gated community."* Någon tyckte också att fria aktiviteter som bad och park gör att folk lockas till Frihamnen och känner sig välkomna.

Angående delaktighet i samhällsplaneringen framhöll de unga att viktigt med återkoppling till dem, *"så att man vet att det man gjort gett resultat. Annars ingen mening"* De unga vill gärna vara involverade i alla skeden av processen, i den tidiga planeringen och vid genomförandet.

7.5 Hälsa och säkerhet

Mål:

10. Barn ska skyddas från luftföroreningar, buller, gifter, skadlig UV-strålning och hårda vindar.
12. Barn och unga ska kunna vistas i, på och nära vatten på ett utvecklande och säkert sätt.

7.5.1 NÄRMILJÖ

Sol

En solstudie²¹ har gjorts för att se vilken effekt olika typer och höjder av hus får för antalet soltimmar på marken. Tider som används i solstudien är den 21 mars mellan kl.8 -18. Man har jämfört två alternativ där alternativ 1 har en högre exploatering mot den i alternativ 2. Solstudien visar hur området kommer att upplevas när det är färdigbyggt. Alternativ 2 som har en lägre exploatering har fler soltimmar på fler platser än alternativ 1. Studien visar också att i båda alternativen så är Jubileumsparken, de mindre parkerna och torgen samt kajkanterna i stort sett utan skugga under hela dagen. Det är positivt att platserna kommer att få sol, men även skugga är viktigt för att man ska vilja vistas på en plats under sommarhalvåret, inte minst för mindre barn. Skugga kan anordnas genom växtlighet eller skärmtak men det är svårare att skapa bra dagsbelysta miljöer när området väl är bebyggt.

Störst skillnad mellan de två alternativen i solstudien är det på bostadsgårdarna. I alternativet med lägre exploatering är det ljusare på gårdarna vilket är positivt för användbarheten. Utemiljöer för barn i förskoleåldern föreslås ordnas i huvudsak på gårdar inom kvarteren. I de kvarter som är aktuella för skolklustren är därför en lägre exploatering att föredra så att barnen får god tillgång till sol. Se mer om solstudien i detaljplanen, Solstudie 2015-10-18.

7.5.2 STADSDEL

Vid vatten

Under samtalen med barn visade det sig att barnen har en kluven inställning till vatten i stadsmiljön – det är både farligt och lockande. Risker som barnen nämnde var: *"Barn gillar vatten, men farligt om man inte kan simma."* *"Småbarn behöver staket runt vattnet."* *"Har åkt med Älvsnabben, vilket var bra men det kan vara lite läskigt för att man är rädd att falla i vattnet eller att mössan ska trilla av. Det vore bra för barn om det var mindre läskigt på båten, att man inte var så nära havet."*

Bland de unga fanns det också de som tyckte att vatten kan skapa otrygghet och kännas osäkert. *"Om folk är fulla"*. Någon menade dock att det är fler fördelar än nackdelar. De hade även idéer om vad som behövs för att det ska kännas tryggare: *"Lampor också vid vattnet och verksamheter så att det är folk som går runt och patrullerar."* *"Man kan sätta upp staket eller ha det som på Lindholmen där det är trappor. Det känns bra."* *"Det kan vara utstickande pirar och bryggor."* *"Fartyg gör att det blir levande."* Genom smart utformning tyckte de unga att man kan ordna så att olika åldrar är på olika ställen.

²¹ Solstudie 2015-10-18, underlag tillhandahållet av Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret

Högerklicka på denna yta och välj "Ändra bild"

Bilden skall vara i 19 cm bred x 10 cm hög
samt i 300 dpi för att passa.

Förslag bild: kaj med brygga/trappa vid Lindholmen

En rekommendation mot bakgrund av samtalen med barn och unga är att mötet med vattnet behöver vara markerat men inte helt avstängt, eller gå i steg, samt att mänsklig närvaro vid vattnet är viktigt. Det behöver säkerställas att det finns bostäder, verksamheter eller stråk längs med vattnet så att strandområdena befolkas. Detta ser i nuläget ut att saknas längs långa delar av Jubileumsparkens kontakt mot vattnet längst ut på piren, vilket här lyfts fram även om området inte ingår i etapp 1.

Det finns mycket vatten i Göteborg redan idag, och längs vallgraven har man valt att markera kanten med en lågt hängande kedja. Detta gör att man tar ett medvetet beslut om man vill kliva över och sätta sig på kanten. Det finns också många bra exempel på trygg utformning av kajer längs norra älvstranden, exempelvis trappor eller en trävandring nedanför kajkanten.

Klimatet

Vid barnsamtalen framkom några kommentarer gällande väder: "Går och åker spårvagn (till skolan). Bra med en promenad men jobbigt om det regnar. " "Vi är på gården, fotbollsplan. Bra att det ligger nära, dåligt när det är kallt mörkt" " Brukar vara på en plats med en massa stenar bakom skolan där solen lyser." Ett av barnen tyckte att det saknas en hattaffär i Frihamnen: " eftersom det inte finns så många hattaffärer. Men det kan vara svårt att ha hatt på grund av att det är blåsig. Då kanske man kan bygga en grotta där det är skyddat, en grotta med ljus och djur. Eller binda fast hatten." En av de unga tyckte att "Känns som en vår- och sommarstad, tveksamt hur det är på hösten och vintern."

I den sociala konsekvensbeskrivningen för programskedet lyfts utmaning i att skapa ett gott lokalklimat för grönområden och andra offentliga platser i Frihamnen. Om inte platserna är behagliga gällande väderlek, temperatur, solsken och vindstyrka minskar användbarheten.

Det är särskilt viktigt att hantera lokalklimatet vid färjelägen och skolområden. Bra vindförhållanden blir avgörande för att barn och unga ska kunna gå och cykla där.

De unga lyfte också fram att det kommer att bli bra luft i Frihamnen eftersom det inte kommer att vara så mycket bilar. Det kommer inte vara buller inom området, och inte i utkanterna heller om man sätter upp bullerskydd menade man. De pratade också om träd som tar hand om vattnet i marken och förbättrar luften. Träd och byggnader kan ge solskydd.

Trygghet

Barnen uttryckte under samtalen tankar om trygghet, till exempel: *"Är i parken på kvällen om det är kompisar där."* *"Finns en skog i parken som är bra. Där finns det indiantält som man kan leka i, men folk kissar i tälten. Går inte till parken på kvällen för att det är otryggt då det är fyllegubbar där."* *"På kvällen ska det finnas lampor och vara mysigt i en park."* Det verkar som att dessa barn upplevde att närvaron av människor är viktigt för tryggheten på en plats, men att det ska vara rätt människor, andra människor kan båda skapa trygghet och utgöra ett hot.

En grupp unga diskuterade att Jubileumsparken är stor och att området längst ner kanske inte känns så tryggt på vintern och på nätterna. De unga hade också idéer om hur det kan bli tryggare: *"Båt som lägger till längst ut."* *"Paddan."* *"Båthus – som målpunkter med verksamheter (handel/caféer)".*

Högerklicka på denna yta och välj "Ändra bild"

Bilden skall vara i 19 cm bred x 10 cm hög
samt i 300 dpi för att passa.

Förslag bilder: Paddan och Älvsnabben

De unga tyckte att det är viktigt att alla kommer åt vattnet, kan strosa, sitta o njuta,. *"Ingen kullersten!"* *"Ljus/belysning, mycket folk som rör sig, något att göra dygnet runt."* *"Viktigt hålla rent så att det inte upplevs skräpigt, små lokala platser att slå sig ner på och prata med varandra."* Det handlar alltså också om tillgänglighet, att kunna ta sig fram.

Fastigheter som samutnyttjas för parkering och sporthallar är markerade på planen strax utanför gränsen för etapp 1. Förutom att det skulle vara praktiskt att bygga dessa redan i anslutning till etapp 1, för att tillgodose skolornas och föreningars behov av idrottsfaciliteter samt boendes och verkandes parkeringsbehov, skulle det också gynna tryggheten i

kopplingarna ut från området. De tre fastigheterna kan göra att platserna runt dem blir mer befolkade och därmed tryggare, i väntan på att fler hus byggs i kommande etapper. Det är då viktigt att entréer och fönster vänds mot de områden där människor rör för upplevelsen av social kontroll, och att fastigheterna verkligen samnyttjas med olika funktioner. Just funktionerna p-hus och sporthall kan förknippas med aktiviteter för män och pojkar vilket kan gör att flickor och kvinnor upplever otrygghet även om platserna befolkas. Fler funktioner vore att föredra ur ett genusperspektiv.

De unga tillfrågades vad som behövs för att stråk ska bli bra och trygga. Bland annat tyckte de att det är viktigt med service i bottenvåningarna så att det rör sig folk. Det ska vara väl belyst, rent och snyggt, och finnas mycket papperskorgar. Någon tyckte att " *För höga hus gör att man känner sig liten på gatan.*" Belysning och renhållning är frågor som ligger utanför detaljplanen, medan det finns genom planen goda möjligheter att åstadkomma service i bottenvåningar och varierande höjd på byggnader.

8. Slutsatser

8.1 Rekommendationer för revidering av detaljplanen för Frihamnen etapp 1

I detta avsnitt sammanfattas på vilka punkter detaljplanen bör beaktas och/eller vad i planen som behövs justeras för att den ska fungera bättre för barn och unga.

8.1.1 SAMMANHÅLLEN STAD

- Det är viktigt att broar lokaliseras på strategiskt trygga platser ute på pirerna. Vad finns runt brofästena? Är det överblickbart, orienterbart, befolkat?
- Främja olika typer av aktiviteter/verksamheter längs stråken i området. Långa avstånd ut till piren kräver attraktionskraft längs vägen.
- Främja trygghet i området genom att planera för fler tvärkopplingar och alternativa cykel- och promenadvägar.
- En analys av den befintliga stadsmiljö som en gång- och cykelpassage landar i bör göras, för att utreda vilket läge som är det bästa ur trygghetssynpunkt.
- Överväg att skapa ett kollektivtrafikstråk inne i området för bättre koppling mellan hela området och övriga delar av staden. Tänk på att inte räkna in gångstråk genom parker när avstånd till hållplatser för kollektivtrafik ska mätas, eftersom många går omvägar om de upplever parken som otrygg. Kollektivtrafikstråk kan även skapa barriärer som kan vara svåra att kors för barn, vilket också bör tas i beaktandet.

8.1.2 SAMSPEL, LEK OCH LÄRANDE

- Planen behöver visa tydligare vad som ska samnyttjas och tydliggöra hur uppdelningen ser ut i rummet. Det behöver också beskrivas hur flexibiliteten ser ut över tid.
- Det är viktigt att ta med sig i planeringen hur skolkvarteren utformas så att barn känner sig trygga i sina utemiljöer. Det behöver vara tydligt för alla och särskilt för barn, vilka ytor som är vilka. Lekytor för den vardagliga leken bör som planerat ske på kvartersmark (innegårdar) för förskolebarn. Även för skolor bör kvartersmark eller trädgård på tak finnas för vila, odling, lektioner och möjlighet att vistas utomhus i kontrollerad, lugn miljö.
- Fortsätt och fördjupa dialogarbetet med barn och unga för hur skolområdena ska se ut. Ta hjälp av skolor som redan idag är organiserade för någon form av samutnyttjande och ta reda på hur barn, föräldrar och pedagoger ser på fördelar och nackdelar. Ett exempel är Taubeskolan.
- Kopplingar över markplan inom skolområdena är en idé som bibehåller öppenhet på marken men låter skolan vara sammankopplad internt. Det ger också fördelar vädermässigt.

- För att möjliggöra än mer variation i aktiviteter bör byggrätter för exempelvis caféer och restauranger skapas i parkerna.
- Planen behöver visa mera om hur vattnet ska användas till aktiviteter som efterfrågas av barn och unga.

8.1.3 VARDAGSLIV

- Områdena i direkt anslutning till skolorna i Frihamnen bör endast vara gånggator.
- Planen bör inte uppmuntra att lämna barn och unga i direktanslutning till skolan med bil. Gångfartsgator runt skolor bör därför undvikas.
- Plats i planen för korttidsparkering för lämning av barn bör finnas en bit ifrån skolorna in i kvarteren med tydlig, trygg, separerad gångväg fram till skolorna. Detta för att undvika bilfärder och trafikosäkra beteenden som att vända mitt på gata, vid ingång till skolan eller liknande.
- God tillgång på cykelparkeringar i anslutning till skolor och andra anläggningar krävs för en hållbar planering. Utrymme krävs för detta i planen. Cykelparkering ska vara ljus och överblickbar. Den bör inte vara i källare eller undanskymd – dock gärna med tak.
- Angöring för transporter av mat, material, sophämtning vid skolor och andra anläggningar barn använder behöver anordnas på område där barn och ungdomar inte vistas.
- Trygg, trafikseparerad väg till kollektivtrafikhållplats nära skolan bör finnas. Om inte detta anordnas är det stor risk att fler barn blir skjutsade till skolan och att trafikmiljön runt skolorna därmed blir mer otrygg.
- Trygga och separerade gångstråk och cykelstråk i nät genom hela området bör skapas.
- Trygghet i den fysiska miljön bör studeras vidare i planarbetet så att platser som barn passerar på vägen till skolan är överblickbara, befolkade och har god orienterbarhet.
- Vid placering av skolor i de tre skolklustren i området bör hänsyn tas till vilka skolor som alstrar mest transporter utifrån skolornas upptagningsområden. Dessa bör placeras i de kluster som är lokaliserade närmast huvudgatorna och hållplatserna.
- Fastigheter för samutnyttjas för parkering och sporthallar är markerade på planen strax utanför gränsen för etapp 1. Förutom att det skulle vara praktiskt att bygga dessa först för att tillgodose behov av idrottsfaciliteter samt boendes och verkandes parkeringsbehov, skulle de också gynna tryggheten i kopplingarna utåt. De tre fastigheterna ligger nämligen precis intill tre viktiga kopplingar ut mot andra stadsdelar. Fastigheternas funktioner kan göra att dessa platser blir mer befolkade och därmed tryggare, i väntan på att fler hus byggs i senare etapper. Det är då viktigt att entréer och fönster vänds mot de områden där människor rör för upplevelsen av social kontroll
- Det bör ses över att lokalerna för verksamheter är olika stora så att en mångfald främjas.

8.1.4 IDENTITET

- Säkerställ att Frihamnens identitet som hamnområde lever vidare genom att bevara befintliga byggnader, tillskapa båtplatser och bryggor i hamnen samt anpassa bebyggelsen.

8.1.5 HÄLSA OCH SÄKERHET

- Gator inom skolområdena bör vara gångvägar för att skapa en säker och trygg miljö för barnen som kommer att röra sig mellan byggnaderna.
- Korsningspunkterna som barn och unga passerar från spårvagnshållplats till skolorna behöver studeras vidare för trygghet och säkerhet.
- För den skola som ligger närmast vattnet bör en riskanalys genomföras.
- I samband med planeringen av olika vattennära platser och aktiviteter är det viktigt att säkerställa trygga och säkra miljöer, genom formell och informell social övervakning, överblickbarhet med mera. Dialog bör ske med Västtrafik för att säkerställa att barnens perspektiv/barnperspektivet finns med i planeringen av färjelägen, fordonstyper med mera. Det behöver säkerställas att det finns bostäder, verksamheter eller stråk längs med vattnet så att strandområdena befolkas.
- Solstudien visar att Jubileumsparken, de mindre parkerna och torgen samt kajkanterna i stort sett saknar skugga hela dagen. Här måste det till växtlighet eller annat skydd för att skapa skugga, särskilt kring de platser där lekplatser kommer att finnas. Sträva också efter låg exploatering i kvarteren för förskolor så att barnens närmaste utemiljö blir solbelyst.
- Förutom för att bidra till att skapa en "året-runt-park" med bättre lokalklimat kan byggrätter i parkerna för caféer och restauranger också bidra till ökad trygghet för barn, i och med att parkerna då blir mer befolkade.
- Att båtar kan trafikera pirerna skulle kunna ge positiva effekter både för tillgängligheten till dessa delar, och för tryggheten.
- Rundade hörn på byggnader främjar siktlinjer/överblickbarhet. Det bör tillämpas i utformning av skolområdena och mer offentliga områden.

8.2 Fortsatt arbete efter detaljplaneskedet

I detta avsnitt sammanfattas sådana aspekter som, utöver det som detaljplanen kan reglera, behöver leva vidare i processen med att bygga ett Frihamnen utifrån barn och ungas perspektiv.

8.2.1 SAMMANHÅLLEN STAD

- Studera vidare hur broarna i området kan gestaltas för att de ska upplevas som trygga.
- Det är viktigt att passager till omliggande områden utformas så att de upplevs som trygga.
- De unga talade om blandat boende och att det borde finnas studentlägenheter. Detta är en bra idé med tanke på närheten till bland annat Lindholmens utbildningskluster.

Göteborg har ett rikt integrerat studentliv i centrala Göteborg. Genom att placera studentbostäder i Frihamnen skapar man ett centralt boende för studenter och gästforskare och kan också få Frihamnen att ta del av den effekt som studenter har på stadslivet, och som bland annat är tydligt i delar av Göteborg där universitet och högskolor ligger idag.

8.2.2 SAMSPEL, LEK OCH LÄRANDE

- I fortsatt arbete med mer detaljerad utformning av parkerna bör barnens perspektiv vägas in och dialogen fortsätta. Vid dialogerna med barn och unga framkom en mångfald idéer och synpunkter på vad som bör finnas i en park.
- För att samutnyttjande av skolans utemiljöer ska fungera krävs en tydlig plan och organisatoriska överenskommelser. För detta krävs samverkan mellan flera kommunala förvaltningar. Det är viktigt att barn och unga samt skolans representanter tidigt får delta i denna planering.
- I fortsatt arbete med utformning och utrustning av lekplatser, skolgårdar och parker där barn och unga vistas, bör en jämställd användning av platserna vara ett mål. Ett bra stöd för detta är Park och naturförvaltningens "Parker och naturområden – riktlinjer för jämställdhetsarbete". Det är viktigt att barn och unga involveras i utformningen av deras utemiljö.

8.2.3 VARDAGSLIV

- Det är viktigt att barn och unga får fortsätta ha synpunkter på Frihamnens innehåll vad gäller målpunkter och verksamheter framåt i processen.

8.2.4 IDENTITET

- Mycket av hanteringen och fortsatt bruk av befintlig bebyggelse rör frågor och processer som inte detaljplanen råder över, utan måste säkras och följas upp i senare skeden.

8.2.5 HÄLSA OCH SÄKERHET

- I samband med utformning av olika vattennära platser och aktiviteter är det viktigt att säkerställa trygga och säkra miljöer, så att platserna vid vatten blir både tydliga och inbjudande. En rekommendation mot bakgrund av samtalen med barn och unga är att mötet med vattnet behöver vara markerat men inte helt avstängd, eller ske gradvis. Många av dessa frågor ryms inte inom arbetet med detaljplan utan måste fångas upp i kommande arbete. Dialog bör ske med Västtrafik för att säkerställa att barnens perspektiv/barnperspektivet finns med i utformningen av färjelägen, fordonstyper med mera.

Det finns risk att områden i Jubileumsparken längst ut i väster, samt parken på den södra piren, blir utsatta för vind. Här behöver man i fortsatt arbete fokusera på en gestaltning som skapar ett behagligt lokalklimat genom vegetation och orientering av olika funktioner. Det är särskilt viktigt att hantera lokalklimatet vid färjelägen och skolområden. *Barns och ungas deltagande i dialog, hittills och framåt*

"Barn vet inte alltid sitt eget bästa, men det gör inte heller den vuxne. Ändå får den vuxne uttrycka sina synpunkter medan barn har betydligt sämre möjligheter att göra det i många sammanhang."

Arbetet med detaljplanen för Frihamnen etapp 1 har föregåtts av en omfattande medborgardialog om både Frihamnen och hela Älvstaden. Dialogen med medborgarna finns dokumenterad i *Medborgardialog Frihamnen – dokumentation av medborgardialoger 2011-2014*²². Inom medborgardialogen har dialog förts med barn och unga genom bland annat ungdomsfullmäktige, unga stadsutvecklare och skolbarn.

Under dialogen med unga, inom denna barnkonsekvensanalys för Frihamnen etapp 1, uttryckte en person, gällande deras egen medverkan och måluppfyllelsen av målet om barns delaktighet i planeringen av Frihamnen; *"om vi verkligen kommer få påverka"*.

I metodiken för BKA är barns delaktighet en viktig del. Barn kan göras delaktiga som informanter (berättande om sin situation och sina önskemål), medaktörer (bidrar med kunskap om sin situation men också sina personliga åsikter) samt aktör (fattar egna beslut).

Det är viktigt att barn och unga vet och förstår förutsättningarna för deras medverkan. Därför fick också de unga i samband med dialogen om Frihamnen etapp 1 information om hur deras åsikter kommer att beaktas och hur återkoppling till dem kommer att ske. Barnrepresentanterna fick samma information i efterhand, via sin lärare.

De barn och unga som deltagit i dialogen kommer att få återkoppling från Göteborgs stad Stadsbyggnadskontoret genom att de i samband med samrådet för Frihamnen etapp 1, i februari 2016, kommer få information om hur deras inspel har påverkat arbetet med detaljplanen. De kommer också bjudas in till samrådet.

I Göteborgs Stads metodbeskrivning för arbete med barnkonsekvensanalyser *[BKA]Barnkonsekvensanalys – barn och unga i fokus 1.0*²³ beskrivs enligt Hart delaktighetsstege olika nivåer av delaktighet. Vår bedömning är att barn och unga i dialogen för Frihamnen varit konsulterande och informerade. De har inte medbestämmande, men de är konsulterande i det att de utifrån genomgång av detaljplanen fått möjlighet att ge sina åsikter, vilka har lyssnats till och utformats förslag utifrån av de vuxna som lyssnat till deras inspel. Hur deras åsikter påverkar detaljplanen återstår att se, och är också något som barnen och de unga kommer få återkopplat till sig i samband med samrådet för detaljplanen.

Det är mycket viktigt att barn och unga fortsätter att vara en självklar part i att utforma framtidens Frihamnen.

²² Göteborgs Stad, *[BKA]Barnkonsekvensanalys – barn och unga i fokus 1.0*

²³ Göteborgs Stad, 2011a

9. Referenser

Arnér Elisabeth och Tellgren Britt, *Barns syn på vuxna på vuxna: att komma närmare barns perspektiv*, Studentlitteratur AB, 2006

Banverket, *Järnvägsutredning inklusive miljökonsekvensbeskrivning (MKB) Västlänken – en tågtunnel under Göteborg. Underlagsrapport Sociala konsekvenser*, 2005
http://www.trafikverket.se/contentassets/8de338e19d7440e699aa44e10c70141e/ur_17_sociala_konsekvenser_72dpi.pdf

Boverket, *Detaljplanering*, 2015a
<http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/detaljplanering/>

Boverket, *Planbestämmelser som saknar lagstöd*, 2015b
<http://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/detaljplan/planbestammelser/att-reglera-med-planbestammelser/planbestammelser-som-saknar-lagstod/>

Boverket och Movium, *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*, 2015
<http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/gor-plats-for-barn-och-unga-bokversion.pdf>

Göteborgs Stad, [BKA]Barnkonsekvensanalys – barn och unga i fokus 1.0, 2011a
https://goteborg.se/wps/wcm/connect/0f49bd84-4aa2-4647-8e3d-162d431ea916/OPA_BKA.pdf?MOD=AJPERES

Göteborgs Stad, Ifyllbar matris för Barnkonsekvensanalys, 2011b
<http://goteborg.se/wps/wcm/connect/c27bff33-0cc7-4d71-a832-d75f96f5b6e6/L-Matrisreal-BKA>Ifyllbar.pdf?MOD=AJPERES>

Göteborgs Stad, Göteborgs Stadstriennial – Open Do, 2015
http://goteborg.se/wps/wcm/connect/db8627f1-438b-44aa-978b-00e4c9018e6c/Stadstriennialen_program_150918.pdf?MOD=AJPERES

Göteborgs Stad, *Medborgardialog Frihamnen – dokumentation av medborgardialoger 2011-2014*, 2014a

Göteborgs Stad, *Unga stadsutvecklare Älvstaden*, 2014b

Göteborgs Stad, *Vision Älvstaden*, 2012
http://alvstaden.goteborg.se/wp-content/uploads/2012/12/vision_alvstaden_sv_web.pdf

Göteborgs stad Park och naturförvaltningen, *Parker och naturområden – riktlinjer för jämställdhetsarbete*, 2014

Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret, *Program för Frihamnen och del av Ringön – inom stadsdelen Lundbyvassen i Göteborg – Programsamråd 4 juni – 9 september 2014*, diariennr. 0652/12, 2014a

Göteborgs Stad Stadsbyggnadskontoret, *Barnkonsekvensanalys – Underlag till Planprogram för Frihamnen och delar av Ringön*, 2014b

Göteborgs Stad Trafikkontoret, *Barn skadade i trafikolyckor i Göteborg 1992-1997*, 1999a

Göteborgs Stad Trafikkontoret, *Fotgängarolyckor vid hållplatser åren 1994-1998*, 1999b

Sweco, *Socialkonsekvensanalys för Frihamnen etapp 1*, 2015

Solstudie 20151018 tillhörande detaljplan för Frihamnen etapp 1

10. Bilaga

Frågeställningar vid dialog med barn och unga

Workshop med barn, "Open do" i samband med Stadsbyggnadstriennalen i Frihamnen 150916

Frågor till barnen, att ställa i grupperna medan de bygger
Försök om möjligt samtala kring och får svar på följande frågor:

Platser

- Vilka olika platser utomhus brukar du vara på, t ex?
- Vad är bra eller dåligt med dem?
- Vad gör du där?
- När är du där? (tid på dygnet/året) Varför just då/inte då?
- Vilka sorters platser behövs?
- Vad är viktigt med en plats där alla får vara?
- Hur ska en stad vara, där barn mår bra och kan vara ute själva?
- Hur skulle ni vilja att det blir på de olika platserna utomhus i Frihamnen?

Stråk

- Hur tar du dig vanligtvis till skolan? Varför?
- Hur ser din väg till skolan ut, vad är bra och dåligt med den?
- Vad är viktigt för att barn ska kunna ta sig till skolan själv?
- Hur ska det vara för att det ska kännas bra där man rör sig?
- Hur skulle ni vilja att vägen till skolan i Frihamnen var, om du bodde och/eller gick i skolan där när hus, gator, skolor och så vidare finns där?

Vatten

- Vad är viktigt om det finns vatten på en plats utomhus? Vad kan vara bra? Vad kan vara dåligt?
- Vad kan/vill man göra vid vatten?
- Hur kan det vara vid olika årstider?
- Hur skulle ni vilja att det blir på platserna vid vattnet i Frihamnen?

Workshop med unga, år 3 Lindholmsgymnasiet, 150919

Frågor om identitet och integration

- Vet ni exempel på en del av staden som känns speciell och har en tydlig identitet, något man kommer ihåg?
- Vad är det som gör att det känns så?
- Vad förknippar ni Frihamnen med?
- Är det något av detta som är viktigt att det finns kvar i framtiden?
- I Göteborg är stadskärnan som ett vardagsrum för alla. Vad kan man göra för att Frihamnen också ska bli det?

Frågor kopplade till platser/stråk på planen

1. Vi börjar med att utgå från unga i er ålder.

- Titta på planen. Hitta de markerade offentliga rummen, skolgårdarna och parkerna. Vad krävs för att dessa ska vara bra? Skriv ner Styrkor/ svagheter med planen på postits, och fäst på den aktuella platsen.
- Titta på planen. Hitta de markerade stråken/där man rör sig, både INOM Frihamnen och till andra stadsdelar. Vad krävs för att dessa ska bli bra? Skriv ner Styrkor/ svagheter med planen på postits, och fäst på den aktuella platsen.
- Vad är viktiga målpunkter i Frihamnen? Vilka hittar ni på planen? Skriv på postits och fäst på planen.
 - Går det att ta sig till dessa målpunkter på ett bra sätt tycker ni? Förklara varför ni tycker så.
 - Om man tittar på planen – saknas någon målpunkt? Varför?
- Vad krävs för att dessa platser/målpunkter/stråk ska upplevas som trygga under olika tider/årstider? Skriv ner Styrkor/ svagheter med planen på postits, och fäst på den aktuella platsen.

2. Titta på frågorna igen – men tänk utifrån yngre barn. Blir svaren annorlunda? Skriv i så fall detta på postits och fäst på planen!

Sammanfattning/måluppfyllelse

I planprogrammet finns 12 mål för hur planen ska göra att Frihamnen blir bra för barn och unga. Vi behöver hjälp med att se om planen gör att målen kan uppfyllas!

Varje grupp får några av målen. Gå igenom ett och ett.

- Gör planen att målet kan uppfyllas? På vilket sätt?
- Om inte, vad behöver förbättras på planen för att målet ska kunna uppfyllas?
- Saknas något mål?

Om ni hinner klart, prata om fler mål